

GP

Gemenskap & påverkan

NUMMER 3 SEPTEMBER 2019

MEDLEMSTIDNING FÖR FDUV OCH DUV-FÖRENINGAR

TEMA: KOMMUNIKATION

**Ida kommunicerar
med hjälp av AKK**

Sidan 10

**När orden
saknas**

Sidan 16

**Kommunikation
är svårt ibland**

Sidan 24

**Foton från
sommarens läger**

Sidan 26

Innehåll

- 3 Ledare: Att se, lära av och kommunicera med varandra
- 4 Kurser och evenemang
- 8 FDUV drar sig ur En liten gest
- 8 DuvTeatern firar 20 år – äntrar Svenska Teaterns stora scen
- 9 För yrkesutbildning i Zanzibar
- 10 Ida kommunicerar utan att prata
Ida Westerlund kan inte tala, men är en hejare på att göra sig förstådd. Som hjälp använder hon gester, miner, ljud och en pekplatta. Hon har nyligen blivit utbildad erfarenhetstalare för Steg för Steg – den första som använder AKK.
- 15 Lärurms tipsar: Material och verktyg till stöd för kommunikation
- 16 När orden saknas
Då barnet inte förstår och inte blir förstått, då krisar det. Läs en mammas berättelse om hur stöd för kommunikationen var lösningen. Åtminstone på en del av utmaningarna.
- 20 En familjesemester för alla
Hotellsemester med barn, både med och utan specialbehov, hur går det ihop? Åsa Broo deltog med sin familj på en familjesemestervecka och blev positivt överraskad.
- 22 Lagstiftning: Ny lagstiftning inom arbetsverksamhet?
- 23 LÄTTLÄST**
- 23 Genom kommunikation försöker vi förstå varandra
- 24 Kommunikation är svårt ibland
- 26 Minnen från sommarens läger
- 32 FÖRENINGSSINFO**

16

20

26

Att se, lära av och kommunicera med varandra

Gemenskap & påverkan (GP) är FDUV:s tidning som berättar om intressanta företeelser och senaste nytt inom funktionshinderområdet, särskilt sådant som berör svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning. Tidningen skickas till alla DUV-medlemmar och utkommer fyra gånger per år.

Nästa nummer utkommer vecka 47. Skicka material senast 30.10.2019.

Respons och material:

gp@fduv.fi eller per post till
Tidningen Gemenskap & påverkan
FDUV
Nordenskiöldsgatan 18 A
00250 Helsingfors

Ansvarig utgivare:

Lisbeth Hemgård

Redaktionssekreterare:

Matilda Hemnell

Redaktionsråd:

Henrika Mercadante
Maria Österlund
Susanne Tuure
Matilda Hemnell

Layout och ombrytning:

Linnéa Sjöholm

Pärmbild:

Ida Westerlund och Sven Sjöberg.
Foto: Sofia Jernström

Adressändringar

och prenumerationer:

hanna.sipilainen@fduv.fi
040 162 72 02
Priset för en årsprenumeration är 40 €.

Upplaga: 2 600

Tryckeri: Waasa Graphics,
Vasa 2019

Sommaren har säkert sett olika ut för oss. Många har njutit av ledighet och läger, andra har jobbat mycket och någon har haft en sommar med sjukdom eller sorg. Oavsett hur din sommar varit, hoppas jag att du ändå hunnit njuta av solens värme mot kinden och vågorna som kluckar mot stranden.

Så här på randen till hösten kan vi lära oss något om kommunikation av både solen och vågorna. Har du tänkt på att när du vänder hela din uppmärksamhet mot den du talar med, är du som solen? Den du ser, talar med eller lyssnar på fylls av värmen av att vara bekräftad och sedd.

Vågornas återkommande kluckande påminner om att det behövs kontinuitet i kommunikationen. Det är ibland en utmaning för mig, i både politiken och vänkretsen. Jag kan märka att det gått månader utan att jag pratat med en god vän. Då börjar man lätt dra sig för att ta kontakt. Det är likadant i det politiska arbetet. Om man inte har regelbunden kontakt, blir det svårare att förstå varandra.

När den nya regeringen i Finland nu ska fundera på hur vård och omsorg ska organiseras har de valt att sända ut en enkät till kommunerna för att fråga vilka former av service kommunerna anser att de kan sköta. Det är en bra början, då det visar på en vilja att ta till vara kommunernas kunskap. Jag utgår från att den fortsatta processen också ska inkludera individernas och de olika intressegruppernas perspektiv. Med en sådan process kan vi på riktigt få en bra service för allas behov.

Detta nummer av GP ger information om många spännande evenemang och kurser. Dessa är också ett resultat av kommunikation. Utbudet är ett svar på de behov vi hört att finns på fältet. Hoppas att många av er hittar intressanta teman och tar del av dessa möjligheter att se, lära av och kommunicera med varandra!

Mikaela Björklund, ordförande

Foto: Sofia Jernström

Kurser och evenemang

23.9 KL. 17.30–19 PÅ CAFÉ ANKARET I BORGÅ

Ett eget hem – boendekväll för anhöriga

En temakväll för anhöriga till unga eller vuxna med intellektuell eller liknande funktionsnedsättning. Under kvällen presenterar Kårkulla olika boendeanternativ i Borgå. Även JAG Assistans medverkar för att berätta om hur man kan leva ett självständigt liv i ett eget hem med hjälp av personlig assistans.

Anmälan senast 16.9 på fduv.fi/kalender. Mera information: nina.normann@fduv.fi, 040 508 51 10.

START 24.9 KL. 17.30–19.30 I SFV:S MÖTESLOKAL I VASA

Diskussionsgruppen Balans

Kom med i vår diskussionsgrupp där du som förälder får reflektera över din livssituation och vardag med barn som har särskilda behov. Fokus är på din insikt om din ork, hur du kan främja det egna måendet och finna stöd i att hantera ett utmanande föräldraskap.

Vi träffas sex gånger under hösten varannan vecka, sista gången är den 3 december. Vi behandlar olika teman vid varje träff och ni får uppgifter att göra mellan träffarna. Gruppen leds av psykoterapeut **Kirsi Louhi-Timmerbacka** och FDUV:s koordinator för familjearbete **Camilla Forsell**. Vid behov ordnar FDUV ledare för barnen. Vi ordnar en återträff cirka tre månader efter kursens slut.

Mera information och anmälan senast 10.9: camilla.forsell@fduv.fi, 040 673 96 95. Begränsat antal platser.

Foto: Pixabay

28.9 KL. 11.30–18 SOPUKKA KURSCENTER I SIBBO

Familjedag med fokus på självmedkänsla

Kom och ta del av en skojig dag med program, mat, samvaro och kamratstöd. Dagen riktar sig till familjer som har barn med funktionsnedsättning under skolålder eller i årskurs 1–7. Under dagen har barnen och föräldrarna både gemensamt och eget program. Psykolog **Ronnie Grandell** föreläser om självmedkänsla. Barnen får prova på ordkonst tillsammans med Sydkustens ordkonstskola.

Mera information och anmälan senast 16.9: elina.sagne-ollikainen@fduv.fi, 040 631 59 79. Begränsat antal platser.

Foto: Sydkustens ordkonstskola

12.10 KL. 10–15 I VASATRAKTEN

Syskon i fokus

Välkommen du ungdom som har ett syskon med intellektuell funktionsnedsättning! Syftet är att syskon till barn med särskilda behov ska få träffas och lära känna andra i samma situation, vara i centrum och göra något roligt tillsammans. Diskussioner om att vara syskon varvas med intressant program och kravlöst umgänge.

Mera info och anmälan: fduv.fi/kalender, annika.martin@fduv.fi, 040 567 92 57.

Foto: Pixabay

1.10, 22.10, 19.11 & 3.12 KL. 16–17.30 PÅ OPTIMA I BORGÅ

Ett eget hem – kurs i flyttförberedelse

Gruppen riktar sig till unga och vuxna personer med intellektuell funktionsnedsättning som funderar på att flytta hemifrån. Under kursen funderar vi tillsammans på hur det är att flytta och hur och var man vill bo. Kursen fortsätter våren 2020.

Mera information och anmälan senast 16.9: fduv.fi/kalender, nina.normann@fduv.fi, 040 508 51 10.

3.10 & 14.11 KL. 10–17 I RASEBORG

Kurs för nya läsombud

Ett läsombud är en person som jobbar inom omsorgen och har som en av sina arbetsuppgifter att hjälpa klienterna med läsning. Kursen riktar sig till personal på till exempel dagverksamheter och boendeenheter och lämpar sig både för dig som är obekant med högläsning och för dig som redan läser högt på arbetsplatsen. Pris: 120 euro. Lunch på egen bekostnad.

Mera information och anmälan senast 19.9: veronica.andersson@ll-center.fi, 040 620 38 55.

Foto: Sofia Jernström

8.10 PÅ G18 I HELSINGFORS

Ett liv i ett eget hem – med kvalitet!

Det finns nya kvalitetsrekommendationer för boende för personer med intellektuell funktionsnedsättning. De nationella kriterierna bygger på FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Vi vill presentera de nya kriterierna till alla er professionella, anhöriga och personer med funktionsnedsättning som är intresserade av boendefrågor. Välkommen med på en dag då vi granskar kriteriernas innebörd ur en praktisk synvinkel.

Mera information och anmälan senast 1.10 på fduv.fi/kalender, susanne.tuure@fduv.fi, 0400 600 676.

10.10 KL. 9.30–16 PÅ VEGAHUSET I HELSINGFORS

Kurs i att skriva lättläst

Att skriva lätta texter är inte lätt – man får tvärtom jobba extra hårt för att göra texten tydlig och lyfta fram det viktigaste innehållet. På den här kursen lär du dig grunderna i att uttrycka dig så att alla läsare förstår. Pris: 60 euro.

Mera information och anmälan senast 30.9: solveig.arle@ll-center.fi.
Begränsat antal platser.

14.10 KL. 18–20 I VASA, 28.10 KL. 18–20 I JAKOBSTAD

Diskussionskväll kring självständighet och självbestämmande

Kvällarna riktar sig till dig som är anhörig till en person med intellektuell funktionsnedsättning. I er vardag ställs ni inför frågor om självbestämmande gällande ungdomarnas och de unga vuxnas framtid som ibland kan vara svåra att hantera. Det kan gälla boende, livsstil och trosfrågor. Kom med och träffa andra som är i en liknande situation.

Diskussionen leds av omsorgspräst **Claus Terlinden** från Kyrkans central för det svenska arbetet och sakkunnig **Susanne Tuure** från FDUV.

Mera information och anmälan senast 7.10 på fduv.fi/kalender
susanne.tuure@fduv.fi, 0400 600 676.

Omsorgspräst Claus Terlinden.

Foto: Sofia Jernström

26–27.10 PÅ NORRVALLA I VÖRÅ

Familjekursen Vardagskraft

En helg för familjer med barn och unga med funktionsnedsättning med fokus på att hitta kraft i vardagen! Under helgen får ni träffa andra i en liknande situation och ta en andningspaus från vardagen. Ni kan delta endast lördag eller båda dagarna.

Programmet är delvis gemensamt för hela familjen och delvis separat för föräldrarna, barnen med särskilda behov och syskonen. FDUV ordnar med ledare för alla som behöver. **Malin Knip** från Folkhälsan föreläser kring temat stresshantering, acceptans och mindfulness. FDUV:s familjestödjare **Åsa Broo** och **Sofia Elenius** delar med sig av tips och råd.

Anmälan och mera information senast 3.10 på fduv.fi/kalender,
camilla.forsell@fduv.fi, 040 673 96 95.

Foto: Sofia Jernström

9.11 KL. 12–16 PÅ FOLKHÄLSANHUSET WASA I VASA

Familjedagen Våga släppa taget

Dagen riktar sig till familjer som har ungdomar, unga vuxna eller vuxna barn med funktionsnedsättning. Psykolog **Thomas Londen** föreläser och leder diskussion om identitets- och självständighetsutveckling och om frigörelseprocessen. Frigörelse handlar om livslånga processer för såväl personerna med funktionsnedsättning som föräldrarna. Personerna med funktionsnedsättning har eget program i närliggande utrymme. Det ordnas med assistenter enligt behov.

Mera information och anmälan senast 1.11 på fduv.fi/kalender,
susanne.tuure@fduv.fi, 0400 600 676.

9–10.11 PÅ HÄRMÄ SPA I YLIHÄRMÄ

Familjekurs för familjer med sällsynt diagnos

Välkommen med på vår kurs för familjer där det finns ett barn eller en ungdom med en sällsynt intellektuell funktionsnedsättning, även misstanke om en sällsynt diagnos räcker. Programmet är till en del gemensamt för hela familjen, till en del separat för föräldrarna, barnen och deras syskon.

Mera information och anmälan: elina.sagne-ollikainen@fduv.fi,
040 631 59 79.

6.11 KL. 8.45–15.00 PÅ TULPPAANITALO I TAMMERFORS

Temadag om flyttförberedelse

Välkommen att utveckla metoder kring flyttförberedelse. Under dagen får vi ta del av erfarenheter och historier om att flytta, samt modeller och verktyg för flyttförberedelse. Dagen riktar sig i första hand till professionella, men alla som är intresserade av hur man kan stöda i flyttprocessen är välkomna.

Dagen ordnas i samarbete med Kehitysvammaisten palvelusäätio och programmet går på finska.

För mera information och anmälan senast 18.10: fduv.fi/kalender.

16.11 KL. 10–15 PÅ FOLKHÄLSANHUSET WASA I VASA

Annorlunda barnbarn

Hur är det att plötsligt få ett barnbarn med funktionsnedsättning? Vilka utmaningar ger ett barnbarn med särskilda behov? Näs ni av den information som ni behöver för att kunna ta hand om barnbarnet på bästa sätt? Vilket stöd skulle ni önska i er roll som far- eller morföräldrar? Är det något ni vågar diskutera med era barn? Vi samlas för att dela tankar och erfarenheter med varandra. Dagen ordnas i samarbete med Folkhälsans Förbund.

Mera info och anmälan: fduv.fi/kalender,
annika.martin@fduv.fi, 040 567 92 57.

Foto: Pixabay

20.11 KL. 13.30–16 PÅ VEGAHUSET I HELSINGFORS

Lättläst-verkstad

En verkstad för dig som vill ha stöd och inspiration i arbetet med lättlästa texter. Saknar du kolleger som kan ge feedback på dina lättlästa texter? Eller kämpar du med en text som du behöver lite extra hjälp med? Ta med din text till LL-Centers verkstad så fixar vi det!

Verkstaden är tänkt för dig som redan har gått en av våra grundkurser i att skriva lättläst. Verkstaden är gratis.

Mera information och anmälan senast 8.11: solveig.arle@ll-center.fi.

Nya evenemang och uppdaterad information hittar du i vår webbkalender på fduv.fi/kalender.

FDUV drar sig ur valinsamlingen *En liten gest*

FDUV deltar inte längre i valinsamlingen *En liten gest* från år 2020. Orsaken är en lagändring som kräver en annorlunda och mer kostsam organisering av verksamheten.

En liten gest är en insamling till förmån för det inhemska funktionshinder- och folkhälsoarbetet. Insamlingen ordnas i samband med allmänna val. FDUV har som det enda helt svenskspråkiga förbundet varit en av de 17 organisationer som deltagit i kampanjen. Största delen av arbetet beträffande insamlingen har skett via de lokala DUV-föreningarna.

I och med förnyelsen av förenings- och lotterilagen kan verksamheten inte fortsätta under lika fria former som förr. Det kommer att bildas en förening som har ansvar för insamlingens administration och marknadsföring.

Administrationen har tidigare skötts av Andningsförbundet, som sedan fått en större andel av de insamlade medlen.

Varje förbund som deltar i den nya föreningen ska betala en grundavgift på 20 000 euro. Förutom grundavgiften betalar varje förbund en årsavgift på 1000 euro.

FDUV:s styrelse beslöt på våren att inte ingå i den nya föreningen.

– Styrelsen bedömde att en medverkan skulle kosta mer än det ger. Flera DUV-föreningar har dessutom signalerat en viss frustration kring valinsamlingarna, och färre föreningar har deltagit. Det har blivit allt svårare att hitta människor som vill ställa upp i vallokaler för att bevaka insamlingsbössorna, kommenterar verksamhetsledare **Lisbeth Hemgård** beslutet.

DuvTeatern firar 20 år – äntrar Svenska Teaterns stora scen

I oktober är det premiär för DuvTeaterns jubileumsproduktion *I det stora landskapet – en sagolik familjekrönika* på Svenska Teaterns stora scen i Helsingfors. Föreställningen är ett samarbete mellan DuvTeatern, Svenska Teatern, Resonaarigroup och Wegelius Kammarstråkar.

Med föreställningen firar DuvTeatern sitt 20-årsjubileum.

I det stora landskapet uppges vara en egensinnigt sprakande musikteaterföreställning och en poetisk familjeberättelse. På scenen skapas en värld som liknar sagans, men vars rötter är förankrade i verkligheten.

När landets kungafamilj får ett barn som inte är som andra blottas rädslor, orättvisor och maktförhållanden.

I föreställningen berör DuvTeatern för första gången på teaterscenen hur det är att leva med en funktionsvariation.

Föreställningens manus och sångtexter är skapade av DuvTeaterns ensemble. På scenen står skådespelarna tillsammans med kollegor från Svenska Teatern. Musiken är komponerad av **Markus Fagerudd** specifikt för föreställningens liveorkester med musiker från Resonaarigroup och Wegelius Kammarstråkar. Koreografin görs av **Carl Knifi** i samarbete med skådespelarna. Föreställningen regisseras av **Mikaela Hasán**.

Nedan, från vänster: Khamis Abdallah Sururu, Sisko Rauhala från Kehitysvammaliitto, Salama Kassim Ali, Khuduhaima Haji Ali, Lisbeth Hemgård, Jonas Bergholm och Frank Lundgren. Foto: Carl Lindgren.

Diplomutdelningen på Mazsons hotell. På fotot syns föräldrar, unga som varit på praktik och handledare. Foto: Khamis Abdallah Sururu.

För yrkesutbildning i Zanzibar

FDUV stöder tillsammans med Kehitysvammaliitto och Kehitysvammaisten Tukiliitto ett projekt kring yrkesutbildning för personer med intellektuell funktionsnedsättning i Zanzibar. I augusti hade vi besök från den lokala samarbetspartnern Zanzibar Association for People with Developmental Disabilities (ZAPDD).

ZAPDD har inom ramen för projektet byggt upp ett program för att lära ungdomar färdigheter för yrkeslivet. I Zanzibar går ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning i allmänhet ut grundskolan utan några som helst yrkeslivsfärdigheter. Det är första gången som det nu ordnas yrkesutbildning för den här målgruppen

med en konkret plan för vilka färdigheter som ska läras ut och hur det ska göras.

Med på Finlandsbesöket var projektkoordinator **Khamis Abdallah Sururu**, arbetshandledaren **Salama Kassim Ali** och 22-åriga **Khuduhaima Haji Ali** som är en av dem som fått göra en arbetspraktik via projektet. Hon gjorde praktiken på ett hotell och berättar att hon tyckte särskilt mycket om arbetet i trädgården. I juli fick hon ta emot sitt diplom för avklarad arbetspraktik.

Under besöket fick ZAPDD:s representanter bekanta sig bland annat med hur yrkesutbildning för personer med intellektuell funktionsnedsätt-

ning ordnas i Finland. De träffade också Steg för Steg och utbytte erfarenheter med koordinator **Frank Lundgren** och erfarenhetstalare **Jonas Bergholm**.

– Målsättningen är att åtminstone 14 personer ska få en yrkesutbildning, berättar FDUV:s verksamhetsledare **Lisbeth Hemgård**.

Hittills har tio ungdomar deltagit i programmet och en har redan fått en anställning

– Med rätt små medel har vi kunnat stöda ungas yrkesutbildning och väg in i arbetslivet, säger **Elina Sagne-Ollikainen** som är FDUV:s sakkunnig inom utvecklingsarbete.

Nu kan man prenumerera på GP

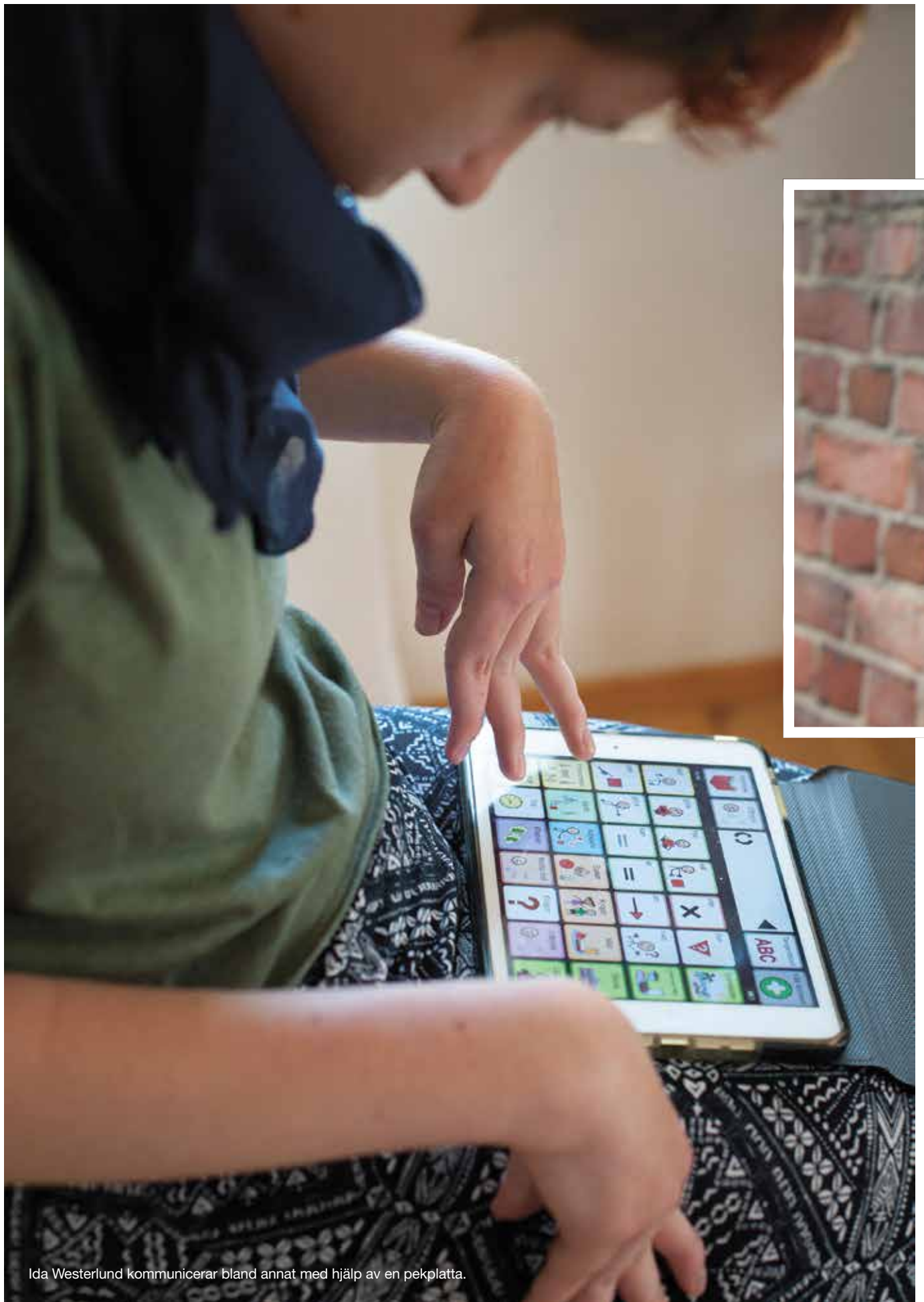
Du som är medlem i någon av FDUV:s medlemsföreningar, antingen en lokal DUV-förening eller Steg för Steg, får tidningen Gemenskap & påverkan (GP) gratis.

Men nu kan också personer och organisationer som inte är medlemmar prenumerera på tidningen.

Priset för en prenumeration är 40 euro per år (fyra tidningar). Genom att prenumerera på tidningen stödjer

du samtidigt förbundets verksamhet. En prenumeration kan också ges till någon annan i gåva.

Prenumerera på tidningen genom att fylla i formuläret på fduv.fi/prenumerera eller genom att kontakta verksamhetssekreterare Hanna Sipiläinen, hanna.sipilainen@fduv.fi, 040 162 72 02.

Ida Westerlund kommunicerar bland annat med hjälp av en pekplatta.

Ida kommunicerar utan att prata

Ida Westerlund kan inte tala, men är en hejare på att göra sig förstådd. Som hjälp använder hon gester, miner, ljud och en pekplatta. Hon har nyligen blivit utbildad erfarenhetstalare för Steg för Steg – den första som använder alternativ- eller kompletterande kommunikation, AKK.

Ida Westerlund är 21 år och bor i Ekenäs i en egen lägenhet med hjälp av personliga assistenter. Ensam bor hon ändå inte. Här finns också Holger och Helge, hennes älskade marsvin. Ida tycker över lag mycket om djur.

Något annat hon gillar är musik. Hon skriver egna låtar och går gärna på konserter. En av hennes favoritartister är **Sanna Nielsen**. Kvällen innan vi träffas har det varit premiär för årets säsong av *Allsång på Skansen* och Ida visar på sin telefon en bild hon tagit av Sanna genom tv-rutan. Hon berättar att hon också sett artisten live, då hon uppträdde i Ekenäs.

En annan idol är **Justin Bieber**. Ida planerar skicka ett brev till honom. Hon ska skriva bland annat:

– Jag har en CP-skada. Jag kan inte tala, men jag förstår dig bra.

Detta berättar hon med hjälp av sin pekplatta och applikationen Sono Flex. Hon kan välja bland 11 000 symboler (ord), samt bilder och ord hon själv lagt till. Hon kan också skriva med bokstäver eller använda färdiga fraser. En talsyntes läser upp meddelandena.

Tidigare hade Ida ett program på datorn och före det använde hon sig av en kommunikationsmapp. Men att ha hjälpmedlet i pekplattan är mycket smidigare. Den går lättare att ta med och den här applikationen har fler symboler och är flerspråkig. Den fungerar dessutom också på hennes telefon.

Men liksom kommunikation sällan är problemfritt har även Sono Flex sina brister. Det krävs bra motorik och tålmod för att använda applikationen. Trots sin funktionsnedsättning har Ida flinka fingrar, men det kan ta rätt länge för henne att hitta rätt knapp. Det går ibland fel, men oftast går det rätt!

Kommunicera själv

Med hjälp av pekplattan kan Ida sköta ärenden mer självständigt. Hon har till exempel använt den hos läkaren. Men för att bli riktigt bra krävs träning, och att människor i hennes närhet uppmuntrar henne att använda hjälpmedlet, istället för bara gester och ljud.

– Vi som känner henne bra förstår henne ändå, men det är meningen att hon använder ”paddan”. Då lär hon sig kommunicera själv också med sådana hon inte känner. Det är inte meningen att vi ska fungera som hennes högra hand, säger **Sven Sjöberg** som är Idas fritidsassistent.

”

Jag har en CP-skada.
Jag kan inte tala, men
jag förstår dig bra.

Som fritidsassistent åker Sven med Ida på utfärder till Åbo och Helsingfors eller andra ställen. I hemstaden brukar de gå till krogen Santa Fe, något som Ida är mån om att berätta.

Nästa vecka börjar Idas semester och då ska det bli party, visar hon.

Berättar om sina erfarenheter

Sven är också involverad i Idas uppdrag som erfarenhetstalare. I juni har Ida blivit färdigt utbildad erfarenhetstalare för Steg för Steg. Erfarenhetstalare besöker olika ställen för att berätta om sitt liv med funktionsnedsättning.

För att beskriva hur det känns att vara erfarenhetstalare väljer Ida en bild som symboliserar glädje: Det känns bra!

Ida är den första av Steg för Stegs erfarenhetstalare som använder alternativ eller kompletterande kommunikation, AKK, vid sina presentationer. Med hjälp av Steg för Steg har Ida och Sven gjort en Powerpointpresentation om Ida och hennes användning av AKK. På kommande uppdrag är det Ida som visar presentationen, medan Sven talar. De visar också hur Sono Flex fungerar och om publiken ställer frågor svarar Ida med hjälp av den. I höst väntar åtminstone ett uppdrag inför en grupp av upp till 60 studeranden.

Jag frågar Ida vad hon tycker att det är viktigt att berätta. Efter en stunds funderande svarar hon:

– Flytta. 18 år.

Att leva och bo självständigt är viktigt för Ida. Att rå om sin egen tid. Att göra saker utan mamma och att inte behöva berätta allt för henne. Och att det är just så gör mamma **Pamela Westerlund** stolt och glad.

– Om jag är på besök hos henne och vi kivas så visar hon mot dörren att nu räcker det. Tack och hej, du kan gå nu, säger Pamela utan ett uns av bitterhet eller vemod.

Teknik som möjliggör

De personliga assistenterna gör det möjligt för Ida att bo på egen hand. Men hon har ingen nattpersonal. Istället har hon en alarmknapp som går till kommunens hemvård. Dessutom kan mamma Pamela följa med att allt är okej via en kamera som läggs på till natten.

– Mamma titta kamera, berättar Ida.

Den moderna tekniken möjliggör ett självständigt liv för personer med olika funktionsnedsättningar på ett helt annat sätt än förr. Utan att man behöver ge avkall på tryggheten. Också inom AKK har det skett många framsteg tack vare den tekniska utvecklingen.

Att Idas liv trots allt kom att bli så bra var inte givet.

– Neurologer och andra experter har alltid tyckt att vi haft för högtflygande förväntningar, säger Pamela.

Men tji fick de.

– Om jag tänker på Idas liv i dag så är det nog så långt från vad jag ens vågat drömma om.

Det låter förstås klyschigt, men med sin sprudlande personlighet och starka integritet är Ida en sann inspiration för envar av oss. Som erfarenhetstalare kommer hon att sprida värdefull kunskap och bidra till nya insikter om dem som inte kan tala, men nog kommunicera.

Text: Matilda Hemnell

Foto: Sofia Jernström

”

Om jag tänker på Idas liv i dag så är det nog så långt från vad jag ens vågat drömma om.

Sven Sjöberg är Idas fritidsassistent som möjliggör hennes aktiva liv. Tillsammans åker de bland annat på utfärder.

Ida Westerlund är en sann djurvän.
Hon har två marsvin, Holger och Helge.

Vad är AKK?

- Med alternativ och kompletterande kommunikation, AKK, menas kommunikation som inte sker med tal utan med till exempel stödtecken eller bilder.
- Som i all kommunikation sker AKK också med gester och kroppsspråk.
- I bildkommunikation behövs hjälpmedel som kan vara till exempel ett kommunikationsprogram eller en applikation i en pekplatta.
- I Finland finns det ca 65 000 personer med tal- och kommunikationssvårigheter, alltså personer som inte kan tala eller vars tal är otydligt.
- Ca 30 000 personer behöver hjälpmedel som ersätter tal.
- Med bilder och stödtecken kan man också underlätta förståelsen av talat språk.

Källa: Papunet

Ida Westerlund blev i sommar färdigt utbildad erfarenhetstalare. Tillsammans med Sven Sjöberg kan de besöka till exempel skolor för att berätta hur det är att ha en funktionsnedsättning.

Vad är en erfarenhetstalare?

- Steg för Stegs erfarenhetstalare berättar om hur det är att ha en intellektuell funktionsnedsättning.
- Erfarenhetstalarna berättar om sina liv och svarar på frågor.
- Erfarenhetstalarna kan besöka till exempel skolor, nämnder eller föreningar.
- Ett besök kostar 50–100 euro + resor, beroende på uppdrag.
- En handledare följer alltid med på uppdrag.

Läs mer och boka: stegforsteg.fi

Material och verktyg till stöd för kommunikation

Här är några tips från Lärum gällande material och verktyg till stöd för kommunikation. Ta kontakt med Lärums personal för fler tips.

Clicko lär dig bokstäver

Kommunikation börjar med språkets byggstenar: ljud och bokstäver. *Clicko* är ett taktilt sätt att lära sig bokstäver. Vänd, vrid och foga ihop de magnetiska byggdelarna i trä till bokstäver eller ord - perfekt till exempel för händer som ännu inte lärt sig att hålla i en penna. *Clicko* erbjuder ett kreativt sätt att upptäcka och uppleva alfabetet.

Ni kan också spela med *Clicko*: dra ett bildkort och bygg bokstaven som visas med trädelarna. För varje bokstav får du en stjärna! Men akta dig för monstren som älskar stjärnor.

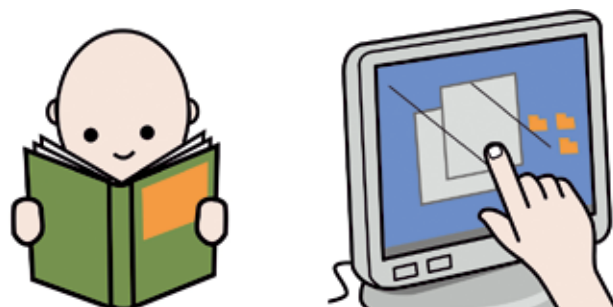
Clicko kan köpas på shop.larum.fi.

Så känns orden

Så känns orden är en kortlek med vilken ni kan fundera på hur ni tilltalar varandra och undersöka ordens valörer och hur ord påverkar oss. På varje kort finns en början på två olika meningar, en positiv och en negativ. Till exempel: "Jag blev glad den gången någon sa till mig..." och "Jag blev ledsen den gången någon sa till mig..."

Korten kan användas i små grupper då varje deltagare får dra ett kort och avsluta en av meningarna på kortet. Övningen kan gärna avslutas i en större grupp där deltagarna kan få dela med sig av sina tankar. Det finns fem olika typer av frågeställningar och fem kort av varje frågeställning.

Kortleken kan köpas på shop.larum.fi.

Exempel på bilder i Papunets bildbank.

Papunets bildverktyg

På webbplatsen Papunet finns information och material om och för personer som har problem med att producera tal, förstå tal eller använda dator. På Papunet hittar du till exempel ett bildverktyg med vars hjälp du kan skapa och skriva ut eget bildmaterial för olika behov. I bildverktyget finns cirka 28 000 bilder: fotografier, ritade bilder, piktogram och ritade tecken. Du kan också använda dina egna bilder.

Det är enkelt att välja bilder från bildbanken och föra över bilderna till ett färdigt rutbotten. Du kan skapa sekvenser av bilder och motiv som lämpar sig för sånger, ramsor, spel, lekar med mera. Du kan också illustrera berättelser och instruktioner.

Verktyget fungerar både på datorer och på pekplattor. Papunet på svenska hittar du på webbadressen papunet.net/svenska.

Text: Matilda Hemnell

När orden saknas

**Det här är en ärlig berättelse av en mamma.
En berättelse om hennes kärlek till sin dotter
och hennes kamp för att få vardagen att fungera.
Meningarna består av citat ur en lång intervju.
Av respekt för familjen saknas namnen och bilderna
i artikeln är endast symboliska.**

Min dotter började sova vid åtta månader. Allt före det är som i en dimma. Om jag lade ner henne började hon skrika. Hon blev som fastklistrad vid min höft. Hon blev min siamesiska tvilling. Allt flöt ihop. Till slut var det ingen skillnad på dag och natt.

Alla ljud var för starka för henne. Trappstegen som knarrade kunde vi inte stiga på. Men hon var fysiskt snabb. Vid sju månader började hon stå, vid åtta kröp hon och vid elva gick hon. Framstegen blandar bort det. Man ser det som är okej och inte allt annat.

Inga ord, bara skrik

Vid ett och ett halvt år började hon prata och det lugnade mig. Några ord. Men så slutade hon. Och sen var hon tyst tills hon var fyra. Jag påtalade att hon reagerade på allt med trots och skrik. Vid rådgivningen sa de: "Vi väntar och ser."

Vi måste vara tre vuxna för att gå till butiken. För att hålla reda på att hon inte sprang iväg, för att klara utbrotten och för att snabbt samla ihop varor. Utbrotten handlade inte om trots. Det var som om hon ville uttrycka någonting, men vi förstod henne inte. Så hon blev arg, sprang iväg, vart som helst, och stannade inte. Så jag slutade ta henne med.

Jag är dålig på att klaga. Beklagat man sig inte så märks man inte. Min bror har haft lite liknande problem. Och jag har en flink mamma. Vi blev allihop blinda för hur det var, men någonstans visste vi att allt inte var som det skulle vara.

När hon var tre började hon på dagis. Där fick hon jättemånga utbrott. Hon ville inte åka dit. Hon skrek och kastade sig på golvet. Hon förstod ju inte vad de sa. Och så försvann jag – hennes siamesiska tvilling. Till slut fick hon vara inne med en egen tant då de andra gick ut. Jag frågade: "Ska det vara så här?" Och de sa: "Alla barn är olika. Hon har ju ingen diagnos."

Skulle jag ha varit utbränd och skrikigt, så kanske de snabbare hade gjort någonting.

”

Utbrotten handlade inte om trots. Det var som om hon ville uttrycka någonting, men vi förstod henne inte.

”

Hon fick en diagnos: specifik språkstörning av medelsvår grad. Och hon fick en talterapeut. Äntligen förstod någon henne.

Orden blir synliga

Det var först när rehabiliteringshandledaren från sjukhuset kom in i bilden som ridån gick upp. Äntligen var det någon som berättade att det här inte är normalt. Så här har inte andra det. Då gick hon redan i första klass.

Vid fyra reagerade de vid rådgivningen. Hon fick en diagnos: specifik språkstörning av medelsvår grad. Och hon fick en talterapeut. Äntligen förstod någon henne. Hon nappade direkt på det. Händerna pratade och inte bara munnen med tomma ord. Tidigare levde hon i en värld där ljud tröttade ut henne, nu fick hon äntligen hjälp med att bena ut hur man pratar, hur man förstår och hur man följer regler. Orden blev synliga med hjälp av stödtecken. Hon klarade inte av att leka med andra barn. Hur kan du leka utan att kunna kommunicera?

På något vis öppnade sig världen för henne. Det var jätteskönt. En ny värld för mig också. När bilderna och orden kom in i vardagen minskade utbrotten. Vi övade oss att beskriva känslor. Tre känslor hade vi: arg, ledsen och glad. När hon skrek skulle hon välja varför. Hon kunde sedan visa att hon var arg och jag föreslog att kanske hon var arg för att hon inte fick fara till något ställe. Hon bekräftade att det var därför. Då kunde jag visa tecken att vi skulle hem och äta och hon kunde förstå det. Då klarade vi situationen utan att jag måste bära ut henne skrikande och sparkande.

Vi har ett dagsschema på kylskåpet som beskriver hur dagen ska fungera. När vi reser har vi bildstöd så att vi kan bocka av hur långt vi kommit. Det här är ett flygplan. Och sen stiger vi in i tåget. Och så äter vi mat. Och så lägger vi ett x över när vi är färdiga. Blir någonting annorlunda blir hon virrig och ur balans. Nu har det gått tre år sedan vi började med bildstöd och stödtecken. I dag uppfattar hon vad man säger, bara man är tydlig och har ögonkontakt. Pratar man över axeln medan man gör någonting annat förstår hon det inte.

Nya utmaningar

Det barn vi får hem är inte samma barn som de har i skolan. Hon kämpar så hårt för att vara normal och sätter så mycket energi på att uppföra sig rätt, på att följa kompisarna och göra läraren nöjd. När skoldagen är slut och hon sätter sig i bilen sjunker hon ihop. Hon har klarat dagen. Ibland ligger hon bara på golvet. Hon orkar inte ens hålla huvudet uppe, hon orkar inte sitta. När vi äter går det inte att nå henne. Hon orkar inte alltid slutföra måltiderna. Batteriet är tomt.

Hon är jättebra på att låtsas hänga med och är expert på att kopiera och att läsa av vad vuxna vill höra. Det är inte så konstigt att hon lurar lärare och läkare, för hon lurar mig också. Ett glatt barn som gör sitt bästa och låtsas förstå faller lätt mellan stolarna. Hon har inte fått en assistent, för skolan och kommunen anser inte att hon har stora svårigheter. Jag har fört frågan till förvaltningsdomstolen, men fått avslag.

”

Ett glatt barn som gör sitt bästa och låtsas förstå faller lätt mellan stolarna.

Jag provar en ny taktik nu; jag skriver ett brev inför varje möte för att inte behöva räkna upp allt som är fel då hon sitter bredvid. För att inte förstöra det lilla självförtroende hon har. Jag vet inte vartåt det bär. Det är som att ständigt vara på resa utan karta. Ibland styr vi rätt, ibland hamnar vi i diket.

Text: Henrika Mercadante

Foto: iStock

En familjesemester för alla

Hotellsemester med barn, både med och utan specialbehov, hur går det ihop? Åsa Broo deltog med sin familj på FDUV:s och Semesterförbundets familjevecka och blev positivt överraskad. Läs hennes tankar efter semestern. Hon rekommenderar fler att ta chansen.

Kan man vistas på hotell med ett specialbarn? Kan man tillbringa fem dygn på ett ställe utan kokmöjligheter, om man har ett barn i behov av specialkost? Har vi ork att planera en resa, eller har vi ens råd? Frågorna är ibland många, och därför kanske en del drar sig för att besöka ett hotell.

Det var en gång

Fem dygn. Fyra familjer. Tre ledare. Två förbund. En familjesemester. Noll krav. Tillsammans blev dessa utgångspunkterna för FDUV:s och Semesterförbundets verksamhet på Lohja Spa & Resort under en vecka i juli 2019. Platsen var vacker och vädret fint, men visst behövs det lite mer än så för en lyckad semester. Och mer fanns det.

Variationer aktiviteter

Dagarna i Karis-Lojo fylldes av program från morgon till kväll. Alla kunde fritt välja vad man deltog i. Det fanns möjlighet att testa på det mesta: minigolf, frisbeegolf, paintball, fotboll, volleyboll, paddling, fiske, gym, pilbågs-, slangebells- och blåsrörsskjutning, samt simning både inne och ute. Såklart fanns det också möjligheter att pyssla och spela sällskapsspel.

Förutom FDUV:s handledare **Augusto** och **Mia**, fanns **Kalle** från KD Adventures på plats och drog igång alla aktiviteter. Kalle är en störtskön typ som bjuder både på sig själv och kan det här med att hitta på aktiviteter som passar alla.

Äta bör man

I en barnfamilj är det mycket fokus på mat också under sommarmånaderna. Att få gå till dukat bord och inte behöva fundera, planera och tillreda maten en enda gång under dessa dagar var verkligen lyxigt. Och för den som har en familjemedlem med specialdiet kan jag bara säga att vi blev mäktat imponerade av personalen i restaurangen. Denna gång var den stora oron före resan helt obefogad. Och välgjord mat blir alla glada av, extra glad blir man av efterrätt såklart.

Spa och simning

Varje dag fanns det möjlighet att besöka den nyrenoverade spaavdelningen med flera olika bassänger. Dessutom fanns det inte bara en bastu, utan fyra: ångbastu, saltbastu, björkbastu och stjärnbastu. Det fanns en bastu för alla eftersom temperaturen också varierade mellan de olika basturna.

Här hittade man lugnet efter en fullspäckad dag med roliga aktiviteter.

Minnesvärda dagar

Det roliga med denna semester var att det utöver familjer med specialbarn också fanns familjer utan. Personligen tror jag detta är vägen att gå framöver. En mötesplats där alla familjer passar in. För vi är ju sist och slutligen alla unika med olika, men också lika behov. Och minnesvärda dagar är det vi alla bär med oss från denna resa liksom en stor känsla av tacksamhet.

I ärlighetens namn var vi ändå lite trötta efter fem dygn. Vi hade varit med om så mycket roligt på kort tid. Samtidigt var vi också mycket lyckliga över att få komma hem med en kappsäck full av minnen och bara lite smutstvätt. Det fanns tvättmaskin på hotellet.

Text: Åsa Broo

Foto: J-A Broo

Kalle omringad av alla barn, med och utan specialbehov, under semesterveckan i Lojo. Kalle har talang för att hitta på aktiviteter som passar alla.

Hur får man denna möjlighet?

FDUV och Semesterförbundet har de senaste åren ordnat en familjesemesterveckan under sommaren. Förutom anpassat program är priset för veckan kraftigt subventionerat. Vuxna har betalat endast 25 euro per person, barn under 15 år har fått delta gratis.

Familjer ansöker om att få delta. Orsakerna varför man blir beviljad är olika: sociala, ekonomiska eller hälsomässiga. Oberoende av vilka skälen är finns en glädje i att få tillbringa tid med både den egna familjen och nya medmänniskor. Semesterveckan är ett sätt att ladda batterierna och bryta vardagsmönster.

Vi informerar om nästa sommars semesterveckan närmare på våren. Vid frågor redan nu, kontakta Camilla Forsell: camilla.forsell@fduv.fi, 040 673 96 95. Semesterveckan finansieras med medel från STEA.

Ny lagstiftning inom arbetsverksamhet?

Fler personer med intellektuell funktionsnedsättning kan få jobb med lön om en modell för arbetsverksamhet som presenteras i ny rapport blir verklighet. Men frågan är om modellen skulle vara bra för alla.

Den förra regeringen inrättade olika spetsprojekt för verksamhet som de ansåg att krävde särskild uppmärksamhet. Ett spetsprojekt är *Vägar in i arbetslivet för partiellt arbetsföra*. Social- och hälsovårdsministeriet engagerade **Jaana Paanetoja**, docent i arbets- och socialrätt, för att utreda en möjlig reform av arbetsverksamheten. I rapporten som blev klar på våren lyfter hon särskilt upp personer med intellektuell funktionsnedsättning, även om rapporten också berör andra grupper.

De flesta personer med intellektuell funktionsnedsättning erbjuds i dag tjänster enligt lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (omsorgslagen). I praktiken innebär det ofta verksamhet på arbetscentral eller dagcenter. Det är också vanligt med så kallad öppen arbetsverksamhet. Det är jobb på den öppna arbetsmarknaden utan riktig lön. Man får i stället en arbetsersättning på högst 12 euro per dag även om arbetsinsatsen kan vara värd mycket mer.

Tjänster enligt socialvårdslagen

Personer med andra funktionsnedsättningar erbjuds oftast tjänster enligt socialvårdslagen, det gäller också arbetsverksamhet och verksamhet i sysselsättnings syfte. Enligt Paanetoja leder dessa tjänster oftare till lönearbete än tjänster som erbjuds enligt omsorgslagen. Därför föreslår Paanetoja att personer med intellektuell funktionsnedsättning också kunde få sina tjänster enligt socialvårdslagen. Det kunde leda till att fler av dem fick ett lönearbete. Paanetoja föreslår att man i en ny lag närmare bestämmer om hur arbetsverksamheten som helhet ska utvecklas.

Öppen arbetsverksamhet skulle i fortsättningen ordnas med hjälp av en så kallad underleverantörsmodell, som bättre skulle garantera en skälig lön för arbetstagarna i stället för den låga arbetsersättningen som många erhåller i dag. Syftet är också att bättre trygga ställningen och rättigheterna för personer med intellektuell funktionsnedsättning på arbetsmarknaden.

Enligt Paanetoja borde den sociala servicen (socialarbetarna på kommunen och FPA) samarbeta tättare med arbets- och näringsbyråerna. Hon anser att tjänsterna inte får utesluta varandra. Bättre samarbete kunde leda till att

flera får ett riktigt jobb. Särskilt personer med intellektuell funktionsnedsättning är sällan kunder hos arbets- och näringsbyråerna. Enligt Paanetoja är det viktigt att också de beaktas som potentiell arbetskraft och att också de ska kunna anlita arbets- och näringsbyråns tjänster.

Paanetojas rapport är intressant och där finns många goda förslag, men också orosmoment. Kommer det till exempel att finnas tillräckligt med arbetskonsulenter som kan stödja i arbetslivet? Finns det tillräckligt med kunskap och resurser på arbets- och näringsbyråerna? Hur definierar man arbetsverksamhet i framtiden? Behoven är ju mycket olika. Det finns fortfarande många som inte kan eller vill ha ett jobb på öppna arbetsmarknaden, utan gärna arbetar på en arbetscentral. Här gäller det att beakta de personliga behoven och önskemålen.

I linje med Paanetojas rapport har också den nya regeringen som mål att skapa en ny modell för stöd för övergång till den öppna arbetsmarknaden. Regeringens höga sysselsättningsmål innebär att det finns ett större intresse för att stödja de partiellt arbetsföra.

Lisbeth Hemgård, verksamhetsledare

Foto: Sofia Jernström

Genom kommunikation försöker vi förstå varandra

Kommunikation är olika sätt att berätta saker för varandra, till exempel vad vi tänker och tycker. Vi kommunicerar genom tal, gester och miner. Vi kan också skriva till varandra.

Genom att kommunicera försöker vi förstå andra och få andra att förstå oss.

Kommunikation kan vara svårt. Ibland missförstår vi varandra. Om andra inte förstår vad vi vill säga kan vi bli arga eller ledsna. Därför är det viktigt att vi kan få stöd att berätta vad vi tänker och tycker. Det är också viktigt att vi lyssnar på varandra.

Stöd för kommunikation

En del människor kan inte tala, eller har svårt att förstå det andra säger. De behöver stöd för att kunna kommunicera. Stödtecken och bilder kan hjälpa dem. En del använder en pekplatta som hjälp.

Ny erfarenhetstalare

Ida Westerlund kan inte tala, men hon kan nog kommunicera. Ida kommunicerar med miner, gester och ljud. Dessutom använder hon en pekplatta, där hon kan skriva eller välja bland färdiga bilder och ord. Pekplattan läser sedan upp det Ida vill säga.

Ida är en av Steg för Stegs erfarenhetstalare. Erfarenhetstalarna besöker till exempel skolor för att berätta hur det är att ha en funktionsnedsättning.

Ida är Steg för Stegs första erfarenhetstalare som använder en pekplatta för att kommunicera.

Text: Matilda Hemnell

Foto: Sofia Jernström

Ida Westerlund är ny erfarenhetstalare. Hon berättar om sitt liv med hjälp av en pekplatta. Hon får också hjälp av Sven Sjöberg. Sven är Idas assistent.

Kommunikation är svårt ibland

Vi har träffat några personer på sommarens läger för att prata om kommunikation.

Ida Emelie Dahlberg

Ida är 21 år och bor i Jakobstad. Hon har deltagit i många läger, ända sedan hon var liten. Det roligaste på årets läger har varit att spela musikbingo.

Ibland är det svårt att förstå andra och att göra sig förstådd.

Hur känns det?

– Ibland har jag lite svårt att förstå andra. På jobbet har jag en kompis som jag har svårt att förstå. Det händer också att hon har svårt att förstå mig. Då blir jag ledsen ibland. Jag brukar be om hjälp av ledare eller personal, säger Ida.

Använder du något hjälpmedel för att berätta vad du tänker och tycker?

– Ibland använder jag stödtecken, men jag kan prata, berättar Ida.

Rebecka Byggmästar

Rebecka är 21 år och bor i Larsmo. Hon tycker det är jätteroligt att vara på läger. Det bästa med lägret har varit att träffa kompisarna och ledarna.

Ibland är det svårt att förstå andra och att göra sig förstådd.

Hur känns det?

– Jag blir irriterad när andra inte förstår mig, säger Rebecka.

Vad brukar du göra om andra inte förstår dig?

– Jag brukar be om hjälp av ledare eller personal, säger Rebecka.

Känner du någon som använder hjälpmedel för att kommunicera?

– Ja, jag har kompisar som kommunicerar med bilder. En av dem är också här på lägret. Det är lätt att förstå bilder, tycker Rebecka.

Jessica Wikar tillsammans med Jan-Erik Granholm.

Jessica Wikar

Jessica Wikar är 25 år och bor i Vasa. Hon har i sommar jobbat som ledare på flera läger i Österbotten.

Ibland är det svårt att berätta vad man tänker eller tycker.

Vad gör du då?

– Jag försöker förklara tydligt, prata långsamt och repetera, alltså berätta på nytt, säger Jessica.

Ibland förstår inte andra vad vi försöker berätta.

Hur känns det?

– Jag blir osäker och frustrerad. Jag funderar om jag ska berätta på nytt eller strunta i det. Om ingen är ledsen eller arg är det inte så farligt, då är vi bara tillsammans, berättar Jessica.

Vad gör det lättare för dig att förstå andra?

Bilder och kommunikationsprogram på en pekplatta kan vara till hjälp. Att peka, att visa med händerna och att använda ljud kan också fungera, säger Jessica.

Text: Daniela Mård, Tina Holms och Matilda Hemnell

Foto: Daniela Mård och Tina Holms

Minnen från sommarens läger

FDUV ordnade på sommaren 24 läger med sammanlagt cirka 300 deltagare. Tack till alla deltagare och ledare för en fin sommar!

Här har vi samlat bilder från sommarens läger. Kanske du hittar dig själv eller någon vän bland dem?

Tyck till om våra läger

Vad tyckte du om sommarens läger?
Finns det något vi kunde göra bättre nästa år?
Var något extra trevligt?
Berätta din åsikt.

Du kan göra det via webben på adressen fduv.fi/lagerutvardering.
Be vid behov någon om hjälp.

Du kan också ringa din lägerkoordinator:
Södra Finland: Jenni Bergman, 040 865 3888
Österbotten: Tina Holms, 050 302 78 88

Hoppas vi ses igen på lägren sommaren 2020!
Du kan söka lägerplats från januari 2020.

Text: Matilda Hemnell

Foto: Amanda Backman, Tina Backström, Amanda Grönroos, Julia Holmqvist, Anna Hult, Daniela Mård och Ann-Britt Pada

Tove Sandås och Sanni Storgård blåser såpbubblor.

Richard Blomqvist, Otto Auranen och Sonia Haga.

Viljam Lähde och Heidi Grönholm.

Enna Reinonen.

Elvira Heikel, Nann Malén och Gun-Britt Lindholm.

Edgar Huhtala och Emma Uusitalo.

Jere Luomala och Sara Söderlund.

Kevin Karlsson.

Melinda Lundberg och Ida Dahlberg.

Sofia Sundqvist och Beatrice "Miso" Engblom.

Nina Ann-Charlotta Berghem.

Wiljam Johansson och Tobias Ståhlberg.

Elsa Sandås och Pia Grankulla.

Hanna Kongari och Dan Ruths.

Jonathan Mård, Nea Mattans och Maria Wallén.

Linnéa Bagge, Anders Aspfors, Mika Smeds, Tony Eriksson och Mikael Pukkila.

Heidi Klemets och Francis Oye.

Sebastian Byskata.

Skärgårdsläger på Kirjais. Gruppfoto.

Vi ses på Högsand. Gruppfoto.

Rebecca Nygrén
och Björn Nylund.

Mikael Leppälä, Alexander von Veh och Mikael Strömberg
på Raseborgs sommarteatr.

Victor Sundholm spelar musik tillsammans med Finlands Svenska
Folkdansring.

Victor Lehtinen.

Tanya Palmgren målar på stranden i Högsand.

Katarina Sjöman.

Sonia Haga och Janina Egger.

Dramaövning på Högsand. I mitten Karolina Karanen.

Konst- och dramaläger 2 på Högsand.

STEG FÖR STEG • STEGFÖRSTEG.FI

Steg för Steg på Åland hade grillfest.

Steg för Steg deltog i Vasa Pride.

Prideparader och sommarträffar

Vi har firat sommaren i kärlekens tecken.
Vi har deltagit i Prideparader för att fira att olika är bra och att alla har rätt till kärlek.

Vi har deltagit i Prideparader i Vasa, Helsingfors, Borgå och Mariehamn.
Den 7 september deltar vi i Raseborgs Pride.

Våra lokala grupper har ordnat sommarträffar.
Vår grupp på **Åland** hade grillfest i juli.
Skärigänget i Pargas hade sommarträff med Me Itses grupp från Åbo i augusti.
Raseborgsgruppen hade i augusti picknick och planering inför Pride.
Och **Borgåschacket** åkte med **Hesagänget** till Kotka i augusti, för att hälsa på Me Itses grupp där.

Information om de lokala gruppernas träffar under hösten hittar du på www.stegforsteg.fi.

På Storträffen blir det dans till livemusik.

Storträff i Pargas

På hösten ordnar vi igen Storträff. Det är årets största evenemang. Storträffen är i Pargas den 26–27 oktober. Det är Skärigänget som bjuder in oss till Pargas. Storträffen är för alla medlemmar i Steg för Steg.

- Om du vill delta ska du anmäla dig senast den 30 september.
Du kan anmäla dig på vår webbplats eller genom att ringa Steg för Stegs personal.
Under Storträffen kommer vi att:
- åka med buss på utfärd till Kårkulla och Pargas skärgård
 - delta i olika valfria program och workshops
 - äta middag och dansa till livemusik

På Storträffen hålls också Steg för Stegs årsmöte. På ett årsmöte behandlar man bland annat vad föreningen gjort föregående år och vad föreningen planerar att göra nästa år.

Mera information om Storträffen finns på www.stegforsteg.fi

DUV I KARLEBYNEJDEN • KARLEBYNEJDEN.DUV.FI

Välgörenhetskonsert och dans 14.9

Karlebynejdens DUV-förening ordnar konserten och danstillställningen All ilaag i Kronoby samlingshus lördagen den 14 september. Eftersom kommunen firat 50-årsjubileum under året och sålunda grundades 1969, går kvällen i 60-talsanda. Och som av namnet framgår bjuds det på något för alla.

Klockan 18 startar konsertdelen och vi får njuta av **Dennis Rönngård**, **Sonja Biskop**, dagverksamhetens eget band **Regnbågens orkester**, barnkören **Kungens ungar** och **Dansbandsrävorna**. Några allsånger utlovas också mellan varven där all får sjunga ilaag. Efter kaffe och dopp, som ingår i inträdet, dansar vi så länge vi orkar!

Varmt välkomna från när och fjärran! Samlingshuset är tillgängligt för dem som rör sig med rullstol. Alla intäkter går oavkortade till DUV i Karlebynejden.

DUV I JAKOBSTADSNEJDEN • JAKOBSTAD.DUV.FI

Hej, hoppas ni alla haft en skön sommar! Vi tackar alla som deltog i sommarfesten på Assarlid. Där fick vi ta del av cirkuskonster med Trygve Cederberg och även testa på lite själva. Korven smakade bra som alltid, och förutom glass till kaffet vågade många också prova på sockervadd till efterrätt.

Vi vill påminna om att gymnastikföreningen JKG har en grupp för barn och ungdomar med funktionshinder och särskilda behov också i höst. En assistent kan delta i passet om man önskar. Gruppen Supernova tränar tisdagar kl. 17.00 i Idrottsgårdens övre danssal.

Ha en mysig höst!

DUV I VASANEJDEN • VASANEJDEN.DUV.FI

På gång i Vasanejden under hösten**Soppdag**

Söndagen den 3 november kl. 11.30–14.00 ordnar vi Soppdag med basar i Kårkullas Arbetscentral, Gneisgränd 1 G i Vasa. Både kött- och klimpsoppa serveras, med kaffe och bakelse som efterrätt. Pris för vuxna 10 €, barn 6 €. Om man vill köpa hem soppa kostar den 10 € per liter. Hantverket är öppet under dagen. Produkter att sälja på basaren och lotterivinster mottages med tacksamhet!

Lotteri

Höstens lotteri pågår under tiden 12.8–7.10. Vill du sälja eller köpa lotter så kontakta Christina på kansliet!

12.10 KL. 17–21 PÅ NORRVALLA I VÖRÅ

Dansgala med dansbandet Jonzons

Välkomna att dansa till tonerna av Jonzons! Arrangör är DUV i Vasanejden och FDUV. Inträde: 10 euro, personal och stödpersoner kommer in gratis. Ta med fickpengar för att köpa salt och sött från Norrvallas café. Kontakta din lokala DUV-förening om gemensam busstransport.

DUV I MELLERSTA NYLAND • MELLERSTANYLAND.DUV.FI

Hösten är i antågande och det betyder klubbstart! I höst startar föreningen upp två nya klubbar, en motionsklubb på lördagar och en matlagningsklubb i samarbete med Marthaförbundet på måndagskvällar. Förutom dessa nya så fortsätter våra omtyckta musik-, konst-, dans- och bowlingklubbar. Också Öppet hus-verksamheten i klubblokalerna i Helsingfors och Esbo fortsätter som normalt.

Förutom verksamhet veckovis så arrangerar och besöker vi evenemang runtom i Nyland. Under sommaren gjorde vi lyckade teaterutfärder till Raseborgs och Lurens sommarteatrar och nu i höst ska vi festa på Nyländsk Aftongala i Vanda. Det blir galafest med tre rätter middag och kring 100 finlandssvenska artister från hela det nyländska kulturfältet uppträder. Läs mer om Nyländsk Aftongala, vår Teneriffaresa och mycket annat på vår nya fina webbplats.

DUV i Mellersta Nyland deltar i Nyländsk afton. Vi ser fram emot god mat och fin underhållning.

En till nyhet är också att **Jon Jakobsson** nu är tillbaka i föreningen, efter många år som fritidskoordinator på FDUV. Jon började arbeta som verksamhetsledare för föreningen den 15 augusti. Samtidigt har kansliet flyttat till Vegahuset där vi hyr in oss hos FDUV.

DUV I VÄSTNYLAND • VN.DUV.FI

Vårterminen tog egentligen aldrig slut förrän höstterminen började detta år. Det berodde på den traditionella Skogbydansens, som Lions ordnar varje sommar, teaterbesöket till Tenala där vi såg Pinocchio och sommarresan till Sverige med besök på Allsång på Skansen och guidad rundtur på Kungliga slottet.

Nu börjar igen klubbverksamheten, Teater Magnitude, Trixstar (vårt band) och Showstar (vår kör). Sportklubben har blivit så populär, så Jesper har delat in deltagarna i tre olika kategorier, så var och en får ut så mycket som möjligt. Också Amazing Västnyland hör till programmet.

Sverigeresenärer. Resan till Sverige företogs i början av augusti.
Foto: Fredrica Degerth

Halloweenfest blir det igen, denna gång den 3 november och julfest den 14 december.

DUV PÅ ÅLAND • DUV.AX

DUV på Åland har en fartfylld höst med fullspäckt program att se framemot. Här ett urval av vad vi har på gång.

16.9 KL. 18.30–20 I SJÖMANSSKOLANS GYMNASTIKSAL

Idrottskväll för alla

Elever vid Ålands Gymnasiums linje för hälsa- och idrott bjuder in oss till något som blivit tradition – en rörelse och motionskväll. Detta pröva-på tillfälle passar alla, såväl unga som äldre. Ta gärna med en vän, anhörig eller personal. Anmäl er senast 12.9.

2.10, 9.10, 23.10 & 30.10 KL. 18–20
PÅ ÅLANDS YRKESGYMNASIUM

Kurs i första hjälpen

På kursen tränar vi på bland annat hjärt- och lungräddning med hjärtstartare, första hjälpen för barn och vuxna och på att stoppa blödningar och hantera chocktillstånd. Pris: 20 € (ett internationellt första hjälpen kort ingår). Anmäl er senast 18.9. Plats för åtta deltagare.

21.10 KL. 18.30–20 PÅ DUV:S KANSLI

Föreläsning om arv och testamente

I början av året ordnade vi en välbesökt föreläsning om arv och testamente med jurist **Carina Luoma**. Träffen får nu en uppföljning. Det är ett svårt tema som både berör och är invecklat. Vi tar gärna emot frågor på förhand så hinner Carina förbereda sig. Anmäl er och skicka era frågor senast 14.9. Anmälningar till DUV-kansliet: 018 527 371, 018 527 372 eller susan.enberg@handicampen.ax.

I DET STORA LANDSKAPET

En sagolik familjekrönika

PREMIÄR PÅ SVENSKA TEATERNS STORA SCEN 26 OKTOBER 2019

En del av föreställningarna syntolkas och teckentolkas.
Svenska Teatern ger närmare information om tillgängligheten.

SVENSKA
TEATERN

RESONAARI
HELSINKIMISSIO

WEGELIUS
KAMMARSTRÄAKAR
KAMARIJOUSET

BOKA BILJETTER VIA SVENSKA TEATERN

måndag–lördag kl. 12–18, tfn (09) 6162 1411 • Köp biljetter dygnet runt på lippu.fi

SVENSKATEATERN.FI • LIPPU.FI

Norra esplanaden 2, 00130 Helsingfors